

مواد مخدر و مجازات اعدام

پاتریک گالاهو

بنیادهای جامعه باز

جرم انگاری مواد مخدر و مجازات اعدام

مجازات اعدام برای جرایم مرتبط با مواد مخدر در نقاط مختلف جهان

اعدام

اقدامی ناکارآمد و غیرانسانی

راه و روش در مورد مواد مخدر و مجازات اعدام: ناهماهنگی جهانی

کشورهای عضو سازمان ملل متحد، با روند در حال تحول نظام کنترل مواد مخدر، همگام نیستند

توصیه‌ها برای اجلاس قریب الوقوع فوق العاده مجمع عمومی سازمان ملل متحد در باره مواد مخدر در سال ۲۰۱۶

مطالعات بیشتر

به موازات ارزیابی کشورهای عضو سازمان ملل متحد از نظام کنترل مواد مخدر، مباحثاتی در بین دولت‌ها تکوین یافته در خصوص اینکه چگونه بین قوانین بین المللی مواد مخدر و حقوق بشر، بهداشت عمومی، جایگزین کردن حبس، و آزمودن قوانین جدید، موازنه برقرار شود.

چرا دولت‌ها نباید آثار فوری و جدی شیوه‌های کنونی رویارویی با مواد مخدر را بر حقوق بشر و بهداشت عمومی نادیده بگیرند: هدف این نوشته ارائه دلیل و پاسخ به این پرسش است.

جرم انگاری مواد مخدر و مجازات اعدام

قوانینی که مجرمان مواد مخدر را به دار آویختن، ایستادن در برابر جوخه آتش، تزریق مرگبار، و سر از تن جدا کردن محکوم می‌کنند، به شدت با مبارزه بین المللی علیه مواد مخدر پیوند خورده اند.

در همان هنگام که جامعه بین المللی در اواخر قرن بیستم، و بالاخص پس از تصویب عهدنامه مبارزه با مواد مخدر سازمان ملل، مجازات‌های بسیار سختی را برای جرایم مواد مخدر مقرر می‌کرد، بسیاری از کشورها قوانینی وضع کردند که برای جرایم غیر خشونت بار مرتبط با مواد مخدر، "مجازات نهایی" را به اجرا می‌گذاشت. در حال حاضر، هزاران نفر به جرم ارتکاب تخلفات مرتبط با مواد مخدر در آسیا، خاورمیانه، و بخش‌هایی از آفریقا، در انتظار مرگ به سر می‌برند.

سیستم جهانی کنترل مواد مخدر هم مقصر است. عهدنامه‌هایی که مجازات‌های سخت و بدون اغمازی را برای جرایم مربوط به مواد مخدر توصیه می‌کنند، در را به روی چنین واکنش‌هایی باز کرده اند. نهادهای حقوق بشری سازمان ملل متحد اکنون به این نتیجه رسیده اند که مجازات اعدام برای مواد مخدر، ناقض حقوق بین الملل است. با این حال، تعدادی از کشورهای عضو معاهدات کنترل مواد مخدر استدلال می‌کنند قوانینی که مجازات اعدام را برای این جرایم مقرر می‌نمایند، مجاز اند. مباحثه سال ۲۰۱۶ در باره مواد مخدر تحت توجهات سازمان ملل متحد، فرصت مناسبی برای هماهنگ کردن سیاست‌ها و رویه بین المللی در این باره فراهم می‌کند.

اسناد سازمان ملل متحد مربوط به مجازات اعدام برای جرائم مواد مخدر

بند ۲ ماده ۶ (۲۵ آذر ۱۳۴۵) میثاق بین المللی حقوق مدنی و سیاسی

شورای اقتصادی و اجتماعی سازمان ملل متحد (۴ خرداد ۱۳۶۳) اجرای تدابیر تضمین کننده حقوق محکومان به مرگ، قطعنامه ۵۰/۱۹۸۴.

مجمع عمومی سازمان ملل متحد (۲۳ آذر ۱۳۶۳) حقوق بشر در اجرای قوانین. قطعنامه A/RES/39/118

یونودسی (UNODC) (۲۰۱۰) کنترل مواد مخدر، پیشگیری از جرم، و عدالت کیفری: از منظر حقوق بشر. یادداشت از مدیر اجرایی، E/CN.7/2010/CRP.6*-E/CN.15/2010/CRP.1*

دبیرکل سازمان ملل متحد، (۱۱ تیر ۱۳۸۱)، گزارش در باره مسئله مجازات اعدام، A/HRC/21/29

مجازات اعدام برای جرایم مرتبط با مواد مخدر در نقاط مختلف جهان

از دهه ۱۹۷۰ میلادی (دهه ۱۳۵۰ شمسی) تا اواخر دهه ۱۹۹۰ (دهه ۱۳۷۰)، جهش بی سابقه‌ای در تعداد قوانینی که مواد مخدر را جرم انگاری می‌کردند، پدید آمد. معاهدات بین‌المللی‌ای که برخی مواد مخدر را تحت کنترل خود در می‌آورند و فعالیت‌های مربوط به کشت، تولید، فروش، و نگهداری آن را ممنوع می‌نمایند، در وضع بسیاری از این قوانین تأثیر گذار بودند. با تصویب این معاهدات و به موازاتی که برخی دولت‌ها تصمیم گرفتند آنها را به دقیق‌ترین معنای ممکن تفسیر نمایند، تفاوت‌های عمده‌ای در شدت مجازات‌های تعیین شده برای این جرایم، آشکار گردید. مجازات اعدام، افراطی‌ترین نمونه این تفاوت‌ها است.

جرم انگاری مواد مخدر امروزه محرک اعمال مجازات مرگ در بسیاری از نقاط جهان است. در زمان تدوین "یکتا کنوانسیون مواد مخدر" مورخ ۱۹۶۱ - که بعضاً به عنوان "زیربنای سیستم جهانی کنترل مواد مخدر"^۱ توصیف شده - تنها تعداد انگشت شماری از کشورها مجازات اعدام را در مورد جرایم مربوط به مواد مخدر اعمال می‌کردند. اما به موازات افزایش تعداد کشورهای که کنوانسیون را تصویب کردند و مفاد آن را در قوانین داخلی خود وارد نمودند، این تعداد نیز افزایش یافت. به عنوان مثال، در سال ۱۹۷۹، شمار کشورهایی که مجازات اعدام را برای مواد مخدر مقرر می‌کردند حدود ده کشور بود. در سال ۱۹۸۵، این تعداد به ۲۲ کشور افزایش یافت.^۲ در سال ۲۰۰۰، شمار این کشورها به ۳۶ رسید.^۳ این امر در حالی انجام گرفت که دولت‌ها در اکثر نقاط جهان، مجازات اعدام را در مورد تمامی جرایم، به شیوه‌ای که در تاریخ بی سابقه بود، لغو می‌کردند.

قواعد در حال تحول حقوق بشر تصریح و روشن نموده‌اند که اعدام، مجازاتی است که تناسبی با جرایم مربوط به مواد مخدر ندارد. بند ۲ ماده ۶ میثاق بین‌المللی حقوق مدنی و سیاسی - که پاسدار حق حیات است - مشخصاً الزام می‌دارد که مجازات اعدام فقط به آنچه عهدنامه "وخیم‌ترین جنایات" می‌خواند، اختصاص یابد. با استناد به این ماده است که نهادهای حقوق بشر سازمان ملل متحد، مکرراً از دولت‌ها خواسته‌اند مجازات اعدام را در مورد این جرایم لغو کنند.^۴

به عنوان مثال، گزارشگر ویژه منع شکنجه و سایر رفتارها و مجازات‌های بیرحمانه، غیرانسانی یا تحقیرآمیز سازمان ملل متحد نوشت "جرایم مربوط به مواد مخدر، شرایط وخیم‌ترین جنایات را ندارند... بنابراین، اعمال مجازات اعدام در مورد

¹ Bewley-Taylor IJDP, Ibid. 12, pp. 171-179

² آر. هوود و سی. هویل (۲۰۰۸) مجازات اعدام: دیدگاهی جهانی (انتشارات دانشگاه آکسفورد) ص ۱۳۷.

³ این آمار در منابع مختلف، متفاوت است. اما افزایش مذکور در منابع زیر گزارش شده: کمیسیون سازمان ملل متحد در باره پیشگیری از جرم و عدالت کیفری (۲۹ مارس ۲۰۰۱)، مجازات اعدام و اجرای تدابیر تضمین حفاظت از حقوق محکومان به مرگ E/ CN.15/2001/10; R. Lines (۲۰۰۷)، مجازات اعدام برای جرایم مربوط به مواد مخدر: نقض حقوق جهانی بشر (سازمان بین‌المللی کاهش آسیب‌های اجتماعی)؛ آر. هوود و سی. هویل (۲۰۰۸) مجازات اعدام: دیدگاهی جهانی (انتشارات دانشگاه آکسفورد) ص ۱۳۷.

⁴ کمیته حقوق بشر سازمان ملل متحد (8 جولای 2005)، ملاحظیات پایانی: تایلند، CCPR/CO/84/THA، بند 14؛ کمیته حقوق بشر سازمان ملل متحد (29 آگوست 2007)، ملاحظیات پایانی: سودان، CCPR/C/SDN/ CO/3، بند 19. کمیسیون حقوق بشر سازمان ملل متحد (24 دسامبر 1996)، اعدام‌های فراقضایی، شتابزده، یا خودسرانه: گزارش ارائه شده توسط گزارشگر ویژه به موجب قطعنامه کمیسیون حقوق بشر، شماره 1996/74، E/CN.4/1997/60؛ شورای حقوق بشر سازمان ملل متحد (29 ژانویه 2007)، گزارش گزارشگر ویژه اعدام‌های فراقضایی، شتابزده، یا خودسرانه، A/HRC/4/20، پاراگراف 51 و 52؛ کمیته حقوق بشر سازمان ملل متحد (18 ژوئن 2010)، گزارش گزارشگر ویژه اعدام‌های فراقضایی، شتابزده، یا خودسرانه، اصلحیه: ارتباطات با دولت‌ها، A/HRC/14/24/Add.1، ص. 45 و 46؛ شورای حقوق بشر سازمان ملل متحد (14 ژانویه 2009) گزارش گزارشگر ویژه شکنجه و دیگر رفتار یا مجازات‌های بیرحمانه، غیرانسانی یا تحقیرآمیز، A/HRC/10/44، بند 66؛ گزارشگر ویژه سازمان ملل متحد در باره حق افراد در برخورداری از عالی‌ترین معیارهای قابل دسترسی سلامت جسمانی و روانی (6 آگوست 2010)، A/65/255، بند 17.

مجرمان مربوط به مواد مخدر، نقض حق حیات محسوب می‌شود.⁵ در سال ۲۰۱۲، بان کی مون، دبیر کل سازمان ملل متحد نوشت: "اعمال مجازات اعدام در مورد جرایم مربوط به مواد مخدر، ناقض بند ۲ ماده ۶ [میثاق بین المللی حقوق مدنی و سیاسی] و ناقض تدابیری است که حفاظت از حقوق محکومان به مرگ را تضمین می نماید."⁶

آژانس‌های کنترل مواد مخدر سازمان ملل که از کشورها می‌خواهند قوانین اعدام را اصلاح نمایند، از مواضع و آراء مقامات فوق الذکر حمایت کرده اند.⁷ به عنوان مثال، در سال ۲۰۱۰، مدیر اجرایی دایره مواد مخدر و جرایم سازمان ملل (UNODC) مقاله ای، هم در کمیسیون مواد مخدر و هم در کمیسیون پیشگیری از جرم و عدالت کیفری ارائه کرد که طی آن اشعار داشت این دایره "به عنوان یکی از نهادهای سازمان ملل، از لغو مجازات اعدام پشتیبانی می‌کند و از کشورهای عضو می‌خواهد از معیارهای جهانی ممنوعیت مجازات اعدام برای جرایم مرتبط با مواد مخدر و جرایم صرفاً اقتصادی، پیروی کنند."⁸ افزون بر این، در سال ۲۰۱۴، هیئت بین المللی نظارت بر مواد مخدر پس از سال‌ها خودداری از پرداختن به مسئله،⁹ از کشورها خواست مجازات اعدام برای جرایم مربوط به مواد مخدر را لغو کنند.¹⁰

اما با این حال، در عمل، دولت‌ها به صورت انفرادی از عهدنامه‌ها در زمینه مواد مخدر به عنوان پوششی برای [تخطی از] موازین حقوق بشر استفاده می‌کنند. به عنوان مثال، در پرونده ای شاخص که مجازات اعدام را از نقطه نظر قانون اساسی به چالش می‌کشید، دیوان عالی قانون اساسی اندونزی استدلال کرد که عهدنامه‌های بین المللی کنترل مواد مخدر به کشورهای این اختیار را می‌دهد که علیرغم رهنمودهای حقوق بشری منع اعدام افراد به اتهام ارتکاب جرایم مربوط به مواد مخدر، به اعدام [مجرمین مواد مخدر] مبادرت ورزند.¹¹

سال	شمار تخمینی کشورهایی که	کشورهایی که یکتا	کشورهایی که کنوانسیون	کشورهایی که کنوانسیون
	کشورهایی که	کشورهایی که یکتا	کشورهایی که کنوانسیون	کشورهایی که کنوانسیون
	مبارزه با قاچاق مواد مخدر	کنوانسیون مواد مخدر	در باره مواد روانگردان	مبارزه با قاچاق مواد مخدر

⁵ شورای حقوق بشر سازمان ملل متحد (14 ژانویه 2009) گزارش گزارشگر ویژه شکنجه و سایر رفتارها یا مجازات های بیرحمانه، غیرانسانی یا تحقیرآمیز، A/HRC/10/44، بند 66

⁶ A/HRC/21/29, para. 24

⁷ (UNODC) (2010) کنترل مواد مخدر، پیشگیری از جرم، و عدالت کیفری: از منظر حقوق بشر. یادداشت از مدیر اجرایی، (کمیسیون مواد مخدر، جلسه پنجاه و سوم، وین، 8 تا 12 مارس) E/CN.7/2010/CRP.6*-E/CN.15/2010/CRP.1*

⁸ (UNODC) (2010) کنترل مواد مخدر، پیشگیری از جرم، و عدالت کیفری: از منظر حقوق بشر. یادداشت از مدیر اجرایی، (کمیسیون مواد مخدر، جلسه پنجاه و سوم، وین، 8 تا 12 مارس) E/CN.7/2010/CRP.6*-E/CN.15/2010/CRP.1*

⁹ رجوع شود به، دیده بان حقوق بشر، "نامه به هیئت بین المللی کنترل مواد مخدر در باره مجازات اعدام برای جرایم مربوط به مواد مخدر"، 12 مارس 2012.

¹⁰ سرویس اطلاعات سازمان ملل، "آی. ان. سی. بی. کشورها را ترغیب می‌کند لغای مجازات اعدام در مورد جرایم مواد مخدر را مد نظر قرار دهند." UNIS/NAR/1199، 5 مارس 2014.

¹¹ دیوان قانون اساسی جمهوری اندونزی 16/2/PUU-V/2007 (30 اکتبر 2007)، ص. 97. این تدابیر، موارد زیر را در بر می‌گیرد: اکوساک (ECOSOC) (25 مه 1984)، اجرای تدابیر تضمین حفاظت از حقوق محکومان به مرگ، قطعنامه 1984/50؛ مجمع عمومی سازمان ملل متحد (14 دسامبر 1984)، حقوق بشر در اجرای قوانین، قطعنامه A/RES/39/118.

و روانگردان مورخ سال ۱۹۸۸ را امضا یا تنفیذ نموده یا بدان پیوسته اند	مورخ سال ۱۹۷۱ را امضا یا تنفیذ نموده یا بدان پیوسته اند	مورخ سال ۱۹۶۱ را امضا یا تنفیذ نموده یا بدان پیوسته اند	مجازات اعدام را در مورد جرایم مواد مخدر اعمال می کنند	
ندارد	۵۳	۱۰۸	۱۰	۱۹۷۹
ندارد	۷۷	۱۱۳	۲۲	12۱۹۸۵
۱۵۷	۱۶۷	۱۴۵	۳۶	13۲۰۰۰
۱۸۷	۱۸۳	۱۸۶	۳۳	14۲۰۱۲

اعدامها

آمار تخمینی، متفاوت است، اما طبق آمار سازمان بین المللی کاهش آسیبهای اجتماعی، در برخی سال ها تا ۱۰۰۰ نفر هم به جرم ارتکاب جرایم مربوط به مواد مخدر، اعدام شده اند.

علیرغم این رقم بالا، تعداد اندک کشورهایی که احکام اعدام صادر کرده و مبادرت به اعدام آنها می نمایند، جالب توجه است. گزارشگر ویژه اعدام های فراقضایی، شتابزده یا خودسرانه نوشت "اما آن گونه که از آمار عملکرد کشورها بر می آید، هیچ نوع اجماعی در میان کشورهای حامی مجازات اعدام در خصوص اعمال این مجازات در مورد جرایمی که نیت مرگبار نداشته و منجر به مرگ نمی شوند (همچون جرایم مربوط به مواد مخدر و جرایم اقتصادی) وجود ندارد. در واقع، بسیاری از کشورهای حامی مجازات اعدام، یا جرایم مشمول این مجازات را به عنوان جرایم منجر به مرگ تحت پیگرد قرار نمی دهند، و یا احکام اعدام برای آن صادر نمی کنند. تعداد حتی کمتری از کشورها مجازات اعدام را به اجرا در می آورند."¹⁵

اغلب اعدام هایی که در مورد جرایم مربوط به مواد مخدر اعمال می شود، در تعداد اندکی از کشورها صورت می گیرد. تخمین زده شده که فقط یک کشور، یعنی ایران، مسئول اعدام بیش از هزار نفر به جرم مواد مخدر در بازه زمانی دوساله ۲۰۱۰ تا ۲۰۱۱ بوده است.

کشور	بازه زمانی	اعدام های مواد مخدر
چین		مشخص نیست

12 آر. هوود و سی. هویل (۲۰۰۸) مجازات اعدام: دیدگاهی جهانی (انتشارات دانشگاه آکسفورد) ص ۱۳۷.
 13 این آمار در منابع مختلف، متفاوت است. اما افزایش مذکور توسط منابع زیر گزارش شده: کمیسیون سازمان ملل متحد در باره پیشگیری از جرم و عدالت کیفری (۲۹ مارس ۲۰۰۱)، مجازات اعدام و اجرای تدابیر تضمین حفاظت از حقوق محکومان به مرگ E/ CN.15/2001/10; R. Lines (۲۰۰۷)، مجازات اعدام برای جرایم مربوط به مواد مخدر: نقض حقوق بین الملل بشر (سازمان بین المللی کاهش آسیب های اجتماعی)؛ آر. هوود و سی. هویل (۲۰۰۸) مجازات اعدام: دیدگاهی جهانی (انتشارات دانشگاه آکسفورد) ص ۱۳۷.

14 سازمان بین المللی کاهش آسیب های اجتماعی: "مجازات اعدام برای جرایم مربوط به مواد مخدر، مروری بر وضعیت جهان در سال ۲۰۱۲: کفه ترازو به سمت الغا سنگین می شود"، ۲۰۱۲

اندونزی	۲۰۱۰ تا ۲۰۱۵	۱۶ 16
ایران	۱۹۷۹ تا امروز	بیش از ۱۰۰۰۰ 17
سنگاپور	۱۹۹۱ تا امروز	دست کم ۳۲۶ 18
عربستان سعودی	۲۰۰۷ تا ۲۰۱۲	حدوداً ۸۵
تایلند	۲۰۰۱ تا امروز	۱۹۱۴ 19

ناکارآمدی و غیر انسانی بودن اعدام

غیر ممکن است بتوان گفت به طور کلی کدام دسته از افراد هستند که به اتهام ارتکاب جرایم مربوط به مواد مخدر به اعدام محکوم می‌شوند. از سرکردگان اصلی گرفته تا فروشندگان خرده‌پا، حمل‌کنندگان سطح پایین، و افراد آسیب‌پذیر فریب خورده یا مجبور به حمل مواد مخدر، همگی از آن جمله‌اند. در میان آنها مرد، زن، جوان، و حتی گزارش شده کودکانی نیز بوده‌اند که به همین جرم به مرگ محکوم شده‌اند. محرک برخی از این افراد، طمع پول بوده، در حالی که برخی دیگر، از سر استیصال به این کار روی آورده‌اند. موارد زیادی وجود دارد از قاچاقچیان که مبلغی بسیار ناچیز برای حمل موادی دریافت کرده‌اند که می‌گویند حتی نمی‌دانسته‌اند مواد مخدر است. برخی دیگر، به علم به غیر قانونی بودن اعمالشان اذعان داشته‌اند اما می‌گویند از سر ساده‌لوحی، تضمین‌هایی مبنی بر عدم پیگرد قانونی را باور کرده‌اند، و یا اینکه نمی‌دانستند مجازات حمل این مواد، اعدام است.

و دست آخر اینکه مجازات اعدام در مهار کردن انتقال مواد مخدر از سرزمینی به سرزمینی دیگر، موثر نبوده است. اینکه چرا برخی از کشورها آمادگی این را دارند که کانالی برای انتقال مواد مخدر شوند به عوامل متعددی بستگی دارد، از قبیل حکومت ناتوان، آمادگی برای فاسد شدن، و بی‌ثباتی یا جنگ در کشور یا در همسایگی. اما قدر مسلم، مجازات اعدام هیچ چیزی را عوض نمی‌کند.

ایران نمونه‌ای آشکار است. ایران که در همسایگی افغانستان، یعنی بزرگ‌ترین کشور تولیدکننده تریاک در جهان،²⁰ قرار دارد، در توقیف هروئین و نیز اعدام مرتبط با مواد مخدر رتبه اول جهانی را دارد. در سال ۲۰۰۷، سازمان عفو بین

16 سال 2010: 0 اعدام؛ سال 2011: 0 اعدام؛ سال 2012: 0 اعدام؛ سال 2013: 5 اعدام (2 اعدام به جرم مواد مخدر)؛ سال 2014: 0 اعدام؛ سال 2015: 14 اعدام (همگی به جرم مواد مخدر).

17 وزارت امور خارجه ایالات متحده آمریکا (1 مارس 2010) گزارش در باره استراتژی بین‌المللی کنترل مواد مخدر مورخ سال 2010. شماره 1 (2010 INCSR). دفتر، این ارقام را به منابع دولتی ایران نسبت می‌دهد.

18 ماخوذ از وبسایت استریت تایمز: روند رو به کاهش: تعداد افرادی که در سنگاپور اعدام شده‌اند (29 فوریه 2012)، ارقام به وزارت امور داخله نسبت داده شده، موجود در

http://www.straitstimes.com/STI/STIMEDIA/pdf/20120229/ST_IMAGES_VANEWDEATH.pdf

19 سازمان عفو بین‌الملل (28 مه 2002)، گزارش سازمان عفو بین‌الملل سال 2002 – تایلند، موجود در [www.unhcr.org/refworld/docid/3cf4bc0f10.html]؛ سازمان عفو بین‌الملل (28 مه 2003)، گزارش سازمان عفو بین‌الملل سال 2003 – تایلند، موجود در [www.unhcr.org/refworld/docid/3edb47e14.html]؛ آژانس فرانس پرس (12 دسامبر 2003) تایلند اعدام از طریق تزریق را اجرا می‌کند.

20 گزارش جهانی مواد مخدر سال 2012، (شماره 3)، ص. 6.

الملل گزارش داد که دست کم ۳۱۷ نفر²¹ در ایران اعدام شده اند. سال بعد این رقم ۳۴۶ نفر²² برآورد شد و در سال ۲۰۰۹، گزارش داد که دولت ایران دست کم ۳۸۸ نفر²³ را اعدام نموده است. پس از سلسله تظاهراتی که در سال ۲۰۱۰ در خیابان های ایران به وقوع پیوست و حکومت را به چالش کشید، ناظران حقوق بشر، افزایش چشمگیر کسانی را که توسط حکومت کشته شدند مشاهده کردند و مستند نمودند، از جمله ۶۵۰ تن در همان سال.²⁴ در سال ۲۰۱۱، گزارش های موثقی مبنی بر اعدام ۶۷۶ نفر ارائه شد.²⁵ حدوداً ۷۵ تا ۹۰ درصد از افرادی که اعدام شدند، مجرمان مربوط به مواد مخدر بودند.²⁶

طبق گزارش ها، برخی از اعدام شدگان، در حقیقت فعالان سیاسی بودند که زیر عنوان ارتکاب جرایم مربوط به مواد مخدر اعدام شده اند.²⁷

با این حال، این اعدام ها در میزان مواد مخدر توقیف شده، اگر نگوییم بی تأثیر بوده، دست کم تأثیر بسیار ناچیزی داشته است. در سال ۲۰۰۹، ایران ۲۵ تن هروئین توقیف کرد.²⁸ در سال ۲۰۱۰، این رقم به ۲۷ تن افزایش یافت که ۳۳ در صد هروئین توقیف شده در جهان بود.²⁹ در سال ۲۰۱۱، کاهش اندکی در میزان هروئین توقیف شده مشاهده شد، اما در همان سال، مقدار امفتامین (شیشه) توقیف شده به شکل چشمگیری افزایش داشت.

ایران تنها یک نمونه است و توقیف [مواد مخدر]، تدبیری که تحت تأثیر عوامل متعددی است، شاخص تمام و کمالی برای تعیین میزان موادی که از یک کشور عبور می کند نیست. ایران البته مورد منحصر به فردی است چرا که در همسایگی افغانستان است، کشوری که بزرگ ترین عرضه کننده هروئین در جهان بوده و همزمان با چالش های امنیتی عمده ای دست و پنجه نرم می کند.

21 سازمان عفو بین الملل (۱۵ آوریل ۲۰۰۸) احکام مرگ و اعدام ها در سال 2007. ACT 50/001/2008.

22 سازمان عفو بین الملل (۲۴ مارس ۲۰۰۹) احکام مرگ و اعدام ها در سال 2008. ACT 50/003/2009.

23 سازمان عفو بین الملل (۲۹ مارس ۲۰۱۰) احکام مرگ و اعدام ها در سال 2009. ACT 50/001/2010.

24 وزارت خارجه بریتانیا (مارس ۲۰۱۱)، حقوق بشر و دموکراسی: گزارش سال ۲۰۱۰ وزارت خارجه، ص. ۲۰۴. در این خصوص راقم متفاوتی تخمین زده شده. برای داده های بیشتر همراه با گزارش، رجوع شود به حقوق بشر در ایران، گزارش سالانه در باره مجازات اعدام در ایران در سال ۲۰۱۰، موجود در <http://iranhr.net/spip.php?article1984> (آخرین بار در تاریخ ۲۸ فوریه ۲۰۱۱ به آن مراجعه شد). اعدام های رسمی باید از اعدام های غیر رسمی متمایز گردد. همچنین رجوع شود به: سازمان عفو بین الملل (۲۸ مارس ۲۰۱۱)، احکام مرگ و اعدام ها در سال ۲۰۱۰، ACT 50/001/2011، ص. ۵. این گزارش، بیش از ۲۵۲ اعدام را شناسایی می کند اما اضافه می کند (ص. ۲۶) "عفو بین الملل گزارش های موثقی از بیش از ۳۰۰ اعدام دیگر، عمدتاً در زندان وکیل آباد مشهد، دریافت کرد که رسماً تایید نشدند. اکثر آنها افرادی بودند که به اتهام ارتکاب جرائم ادعایی مواد مخدر محکوم شده بودند." سازمان عفو بین الملل گزارش های موثقی از بسیاری از این موارد ارائه کرد که در گزارش حقوق بشر در ایران به طور خلاصه ذکر شده است.

25 حقوق بشر در ایران، گزارش سالانه ۲۰۱۲ (۱ مارس ۲۰۱۲).

26 سازمان بین المللی کاهش آسیب های اجتماعی از طریق یک منبع ناشناس آگاه شد که مقامات ایران ادعا می کنند حدوداً ۹۰ در صد اعدام ها در سال ۲۰۱۰ مرتبط با جرائم مواد مخدر بودند. این ادعا با دیگر منابع موثقی در تناقض است. حقوق بشر در ایران تخمین می زند که ۶۶ در صد از تعداد ها در سال ۲۰۱۰ برای ارتکاب جرائم مواد مخدر بوده است. [حقوق بشر در ایران (۲۳ فوریه ۲۰۱۱)، گزارش سالانه مجازات اعدام در ایران در سال ۲۰۱۰، موجود در: <http://iranhr.net/spip.php?article1984>].

27 دفتر دموکراسی، حقوق بشر، و کار ایالات متحده آمریکا (۱۱ مارس ۲۰۱۰)، گزارش حقوق بشر در ایران سال ۲۰۰۹؛ وزارت داخله بریتانیا، گزارش اطلاعات در باره کشور میدا - ایران، ص. ۷۹.

28 در سال ۲۰۱۱، کاهش اندکی در میزان هروئین توقیف شده وجود داشت که در سال ۲۰۱۲ مجدداً افزایش یافت. در مقام مقایسه، میزان مورفین توقیفی به نحو قابل ملاحظه ای در سال ۲۰۱۲ کاهش داشت و این یک روند جهانی است گزارش جهانی مواد مخدر (شماره ۳).

29 همان، ص. ۲۹.

اما با این حال به نظر می‌رسد که، حداقل در مورد ایران، اعمال سخت‌ترین مجازات‌ها برای جرایم مربوط به مواد مخدر موثر نبوده است. دبیرکل ستاد حقوق بشر تلویحاً به این امر اذعان داشت: "بیش از ۷۴ درصد از اعدام‌ها در ایران ناشی از جرایم مرتبط با قاچاق مواد مخدر است. درست یا غلط، یک سوال عمده وجود دارد، آیا این مجازات سنگین، میزان جرایم را کاهش داده است؟ واقعیت این است که خیر."³⁰

شیوه‌های رویارویی با مواد مخدر و مجازات اعدام: ناهماهنگی جهانی

کشورها به طور فزاینده‌ای در پی مجازات‌های انسانی‌تر در زمینه مواد مخدر اند، امری که حرکتی رو به جلو در عملکرد کشورها محسوب می‌شود. گزارشگر ویژه اعدام‌های فراقضایی، شتابزده یا خودسرانه نوشت: "از آنجا که قرار بر این است که اصل یا معیاری بین‌المللی، بازتاب اجماعی بین‌المللی باشد، باید یادآور شوم که برخی از کشورها در به کار بستن قوانین کیفری برای کنترل مواد مخدر تردید دارند."³¹

برخی از کشورها، مجازات کیفری را در مورد داشتن اندکی مواد، حذف نموده‌اند. برخی دیگر، قانونی کردن بعضی مواد را آزمایش می‌کنند. به عنوان مثال، چند ایالت آمریکا قوانین مربوط به ماری جوانا را اصلاح کرده‌اند و برای نگهداری و کشت جزئی، تدابیر غیر کیفری اتخاذ نموده‌اند. برخی دیگر، به رهیافت‌هایی چون صدور مجوز و وضع مقررات [مناسب] برای ماری جوانا، روی آورده‌اند.

با این حال، در دست کم ۱۲ کشور، برخی تخلفات مربوط به مواد مخدر و حشیش، مجازات مرگ در پی دارند. به عنوان مثال، در مالزی تا سال ۲۰۱۰، اتهام اکثریت افرادی که در رابطه با مواد مخدر به اعدام محکوم شده‌اند، مربوط به ماری جوانا و حشیش بوده است.

محکومان در این موارد، عمدتاً به جرم قاچاق یا حمل مقادیر نسبتاً زیاد [ماری جوانا و حشیش] مجرم شناخته شده‌اند. اگرچه این گونه فعالیت‌ها یقیناً سزاوار مجازات است، اما شیوه‌های بسیار متنوع پرداختن به ماری جوانا و حشیش را نباید از نظر دور داشت. این مواد در برخی نقاط قانونی‌اند اما در جاهایی نیز مجازات اعدام را در پی دارند.

حتی در مواردی که در رابطه با مواد مخدر سنگین حکم اعدام صادر می‌شود، خط مرز اعدام در بسیاری از کشورها چنان پایین است که نمی‌توان اطمینان یافت که آیا این محکومان به مرگ، هدف‌هایی بسیار رده پایین در سلسله مراتب نبوده‌اند، یا حتی افرادی فقط مصرف‌کننده؟

³⁰ رادیو سازمان ملل، یکی از مقامات ایران می‌گوید تعداد اعدام‌ها می‌تواند کاهش یابد، ۱۶ نوامبر ۲۰۱۱.

³¹ A/67/275, para. 38

کشورهای عضو، با روند در حال تحول سیستم کنترل مواد مخدر، همگام نیستند

در گذشته، دولت‌ها از نحوه همگامی خود با کنوانسیون‌های کنترل مواد مخدر، گزارش‌های منظمی به سازمان ملل متحد ارائه می‌کردند.³² این گزارش‌ها، قوانین مجازات مرگ برای جرایم مربوط به مواد مخدر (حتی به عنوان یک حکم الزامی) و نیز قواعدی که تنبیه بدنی، همچون شلاق و فلک کردن را مقرر می‌کرد، در بر می‌گرفت.

به عنوان مثال، مالزی لوایح قانونی خود را تحت عنوان "قوانین و مقرراتی که به منظور لازم الاجرا شدن عهدنامه‌های بین المللی مربوط به مواد مخدر و روانگردان وضع شده اند"، ارائه نمود. از جمله این قوانین، حکم الزامی اعدام برای قاچاق بیش از ۱۵ گرم از بعضی مواد، و نیز مجازات فلک کردن را برای داشتن برخی مواد مقرر می‌کرد. این وضعیت، بیانگر این است که برخی از کشورها می‌پندارند که با اعمال مجازات اعدام، به تعهدات خود طبق عهدنامه‌های کنترل مواد مخدر، عمل می‌کنند.³³

اما این برداشت آشکارا نادرست است. UNODC (دایره مواد مخدر و جرایم سازمان ملل) صریحاً عنوان نموده که مجازات اعدام برای جرایم مربوطه به مواد مخدر، ناقض حقوق بین الملل است. حتی تهدید کرده در صورتی که کمک‌های مالی و فنی این نهاد مصرف اعمال مجازات مرگ شود، این کمک‌ها را متوقف و یا حذف خواهد کرد. افزون بر این، رئیس هیئت بین المللی کنترل مواد مخدر نیز گفته "کشورهای عضو را ترغیب می‌کنیم الغای مجازات اعدام برای جرایم مربوط به مواد مخدر را در دستور کار خود قرار دهند."³⁴

اجلاس فوق العاده مجمع عمومی سازمان ملل متحد در سال ۲۰۱۶ فرصت مناسبی است تا کیفر اعدام برای این جرایم را نقض حقوق بشر بشناسد و نیز کشورهای عضو را ترغیب کند که از اعمال این مجازات خودداری نمایند.

جرم انگاری مواد مخدر تبعاتی داشته از جمله اپیدمی بیماری‌های عفونی، انباشته شدن و تراکم در زندان‌ها، و ایجاد بازاری چندین میلیارد دلاری برای مواد مخدر.³⁵ دولت‌ها به طور فزاینده‌ای به شیوه‌های نوین روی آورده‌اند، شیوه‌های کنترل جایگزین شامل، جرم نداشتن مقادیر کم مواد مخدر، و سایر رهیافت‌های بهداشتی. این راه و روش‌ها در صورت اجرای درست، تأثیرات مثبتی از خود بر جای گذاشته‌اند.³⁶ به صراحت باید گفت که زیاده روی‌هایی که در جرم انگاری [مواد مخدر] می‌شود، پذیرفتنی نیست و باید اصلاح شود.

³² موجود در: http://www.unodc.org/en/browse_countries.jsp، [تاریخ آخرین مراجعه: 22 آوریل 2014]

³³ برای مثال رجوع شود به: UN doc. E/NL.198o/26-27، موجود در <http://www.unodc.org/doc/en/1980-26-E.pdf>

³⁴ UNIS/NAR/1199

³⁵ رجوع شود به: "کارآمد کردن کنترل مواد مخدر: پیشروی بر مبنای فعالیت‌های ده ساله آنگاس (UNGOS)", E/CN.7/2008/CRP.17, 7، مارس 2008، ص. 10 تا 11.

³⁶ رهایی، یک انقلاب آرام: سیاست‌های جرم زدایی از مواد مخدر در سراسر جهان، ژوئیه 2012؛ همچنین رجوع شود به: بنیادهای جامعه باز، کافه‌ها و مصالحه: بازارهای مجزای مواد مخدر در هلند، ژوئیه 2013؛ بنیادهای جامعه باز، بندبازی: سیاست‌گذاری برای مواد مخدر در

کشورهای عضو و نهادهای سازمان ملل متحد باید در این امر پیشگام و راهنما باشند.

توصیه به اجلاس [قریب الوقوع] فوق العاده مجمع عمومی سازمان ملل متحد در باره مواد مخدر در سال ۲۰۱۶:

- دولت‌ها باید تعهد کنند که مجازات اعدام را در مورد جرایم مربوط به مواد مخدر ملغی نمایند. هدف باید پذیرش این تعهد به اتفاق آراء باشد.
- دولت‌ها باید ناقض حقوق بشر بودن مجازات اعدام برای مواد مخدر را به رسمیت بشناسند.
- دولت‌ها باید رویکردهای جایگزین حبس برای مصرف مواد مخدر و تخلفات جزئی مرتبط با مواد مخدر ارائه کنند و حاصل گردهمایی باید تعهد نسبت به چنین رویکردهایی را منعکس نماید. بسیاری افراد به علت فقر، استیصال، و آسیب پذیری، وارد خرید و فروش مواد مخدر می‌شوند. دولت‌ها باید گزینه‌هایی را برای دور کردن و تغییر مسیر این به اصطلاح "عاملان خرده‌پا" که مهره‌های مهمی در سازماندهی قاچاق مواد مخدر نیستند، بررسی نمایند. هر سندی که در پایان این اجلاس فوق العاده صادر شود باید بر این تمایز تأکید کند.

مطالعات بیشتر:

- سازمان بین‌المللی کاهش آسیب‌های اجتماعی: "مجازات اعدام برای جرایم مربوط به مواد مخدر، مروری بر وضعیت جهان در سال ۲۰۱۲: کفه ترازو به سمت لغو اعدام سنگین می‌شود"، ۲۰۱۲
- سازمان بین‌المللی کاهش آسیب‌های اجتماعی: "مجازات اعدام برای جرایم مربوط به مواد مخدر، مروری بر وضعیت جهان در سال ۲۰۱۱: مسئولیت مشترک و پیامدهای مشترک"، ۲۰۱۱
- سازمان بین‌المللی کاهش آسیب‌های اجتماعی: "مجازات اعدام برای جرائم مواد مخدر، مروری بر وضعیت جهان در سال ۲۰۱۰"
- سازمان عفو بین‌الملل: "معتاد به مرگ: اعدام برای جرایم مربوط به مواد مخدر در ایران"، ۲۰۱۱
- دیده بان حقوق بشر: "مجازات اعدام برای جرایم مربوط به مواد مخدر و حمایت بین‌المللی از اجرای قوانین مبارزه با مواد مخدر: اطلاعات لازم برای کشورهای ارائه‌کننده پروژه‌های ضد مواد مخدر"، ۲۰۱۰
- دیده بان حقوق بشر: "ایران: اعطاء کنندگان کمک‌های مالی باید کمک‌های مالی جهت مبارزه با مواد مخدر را مجدداً ارزیابی کنند؛ پیگرد قانونی مجرمان مربوط به مواد مخدر ناقض حقوق است و منجر به تداوم اعدام‌های می‌گردد"، ۲۰۱۲